

ПРОЦЕСУАЛЬНІ І ТАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА ПІД ЧАС ДОПИТУ В МЕЖАХ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Шнайдер К.Б.,

*аспірантка кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз
ННІ № 2 Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0009-0006-8979-248X*

Шнайдер К.Б. Процесуальні і тактичні особливості участі спеціаліста під час допиту в межах розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

В статті обґрунтовано доцільність залучення спеціаліста у ході допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель. З'ясовано те, тактичні особливості проведення допитів у межах кримінальних розслідувань у сфері публічних закупівель значною мірою детермінуються низкою передумов, що впливають на вибір методів впливу на допитувану особу для забезпечення отримання від неї правдивих та всебічних свідчень. Доведено, що специфіка допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель зумовлюються такими процесуально-криміналістичними властивостями (ознаками), завдяки яким і визначається його сутність та особливості проведення, як його завдання; самостійність; залучення спеціалістів; використання засобів криміналістичної техніки; наявність обов'язкового учасника – слідчого; інтелектуальна діяльність слідчого; кількісний фактор суб'єктів та учасників при проведенні даної слідчої дії; особливий зміст їх прав і обов'язків; підвищений ризик конфліктності; обов'язковий процесуальний порядок фіксації ходу допиту і результатів та факультативний (з тактичних міркувань можливість фіксації його ходу та результатів криміналістичними засобами). Встановлено, що ефективна тактика допиту ґрунтується на глибокому аналізі документів, які могли бути підробленими або неправдивими, а також на свідченнях попередньо допитаних осіб, зокрема свідків, які можуть підтвердити або спростувати інформацію, надану підозрюваними. Підтверджено, що в межах розгляду проблематики процесуальних і тактичних особливостей участі спеціаліста у ході допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, особливу увагу слід приділяти ефективному управлінню процесом. Доведено, що робота з документами в контексті кримінальних розслідувань потребує не лише глибоких юридичних знань, але й спеціалізованих навичок у галузі криміналістики та інших суміжних областях. Встановлено, що залучення слідчим спеціаліста у ході допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель дозволяє глибше аналізувати докази, що включають офіційні документи та процедури, забезпечує точне встановлення правопорушень, пов'язаних із службовими підробленнями, та відіграє ключову роль у підготовці та проведенні допиту.

Ключові слова: кримінальне провадження, спеціальні знання, спеціаліст, слідчі (розшукові) дії, допит, публічні закупівлі.

Shnaider K.B. Procedural and tactical peculiarities of specialist's participation in interrogation during investigation of criminal offences in the field of public procurement.

The article substantiates the expediency of involving a specialist during interrogation in the course of investigation of criminal offences in the field of public procurement. It is found that the tactical features of interrogations within criminal investigations in the field of public procurement are largely determined by a number of prerequisites which influence the choice of methods of influencing the

interrogated person to ensure that he or she provides truthful and comprehensive testimony. It is proved that the specifics of interrogation during the investigation of criminal offences in the field of public procurement are determined by the following procedural and forensic properties (features) which determine its essence and peculiarities of conduct: as its task; independence; involvement of specialists; use of forensic techniques; presence of an obligatory participant – the investigator; intellectual activity of the investigator; quantitative factor of subjects and participants in the course of this investigative action; special content of their rights and obligations; increased risk of conflict; mandatory procedural procedure for recording the course of interrogation and results and cultural (for tactical reasons, the possibility of recording its course and results by forensic means). The author establishes that effective interrogation tactics are based on an in-depth analysis of documents which could be forged or false, as well as on the testimony of previously interrogated persons, in particular, witnesses who can confirm or refute the information provided by suspects. The author confirms that when considering the issues of procedural and tactical peculiarities of a specialist's participation in the course of interrogation during the investigation of criminal offences in the field of public procurement, special attention should be paid to effective process management. It is proved that working with documents in the context of criminal investigations requires not only in-depth legal knowledge, but also specialised skills in the field of forensics and other related areas. It is established that the involvement of a specialist by an investigator during interrogation in the course of investigation of criminal offences in the field of public procurement allows for a deeper analysis of evidence, including official documents and procedures, ensures accurate establishment of offences related to forgery, and plays a key role in the preparation and conduct of interrogation.

Key words: criminal proceedings, special knowledge, specialist, investigative (search) actions, interrogation, public procurement.

Постановка проблеми. Успішне вирішення завдань, постановлених кримінальним процесуальним законодавством з приводу досудового розслідування й порядку проведення окремих слідчих (розшукових) дій залежить не лише від вдосконалення системи правоохоронних органів, а й від належного нормативно-правового регулювання наукового забезпечення процесуальних форм кримінального провадження, однією з яких є допит. Сміливо можна стверджувати про високий рівень латентності кримінальних правопорушень, що мають місце у сфері публічних закупівель. Це зумовлене великим обсягом документальних матеріалів, причім тих, які містять інформацію про фінансово-господарські операції, що характеризуються певною специфікою й необхідність володіти спеціальними знаннями для їх розуміння. Водночас, у ході розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель не слід нівелювати значення джерел доказів. Адже саме завдяки, наприклад, допиту свідків слідчий може встановити конкретні процедури публічних закупівель та поступовість їх фактичного проведення; матиме змогу виявити або ж з'ясувати нові обставини кримінального правопорушення, що мали місце, однак не були задокументованими. Тож значення допиту як процесуальної слідчої дії у ході ведення кримінальних проваджень у сфері публічних закупівель є визначальним для встановлення істини у межах досудового розслідування. Означене вказує на актуальність вивчення проблематики дослідження процесуальних й тактичних особливостей залучення спеціаліста у ході допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

Метою цієї статті є окреслення процесуальних і тактичних особливостей участі спеціаліста у ході допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель.

Стан опрацювання проблематики. Оскільки тактичні засоби розслідування в цілому і проведення допиту, зокрема, використовують уповноважені особи, то й проблему тактичних засад і конкретних рекомендацій спрямованих на підвищення ефективності проведення допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель слід розглядати, починаючи з питання суб'єктів її криміналістичного забезпечення. І. Когутич під криміналістичним забезпеченням розуміє діяльність, що спрямована на створення належних умов для впровадження у процес доказування системи криміналістичних знань і відповідне отримання слідчими на їх підставі вмій та навичок з використання наукових криміналістичних рекомендацій, застосування методів і засобів криміналістики з метою запобігання, виявлення, розкриття та розслідування злочинів [1, с. 197]. Отож, першоосновою для швидкого і повного розкриття кримінальних правопорушень та встановлення об'єктивної істини у межах досудового розслідування є наявність

належного криміналістичного забезпечення процесу доказування, належна якість якого забезпечується завдяки використанню сучасних техніко-криміналістичних засобів, а також знань, вмінь і навичок уповноваженої особи.

Тактичні особливості проведення допитів у межах кримінальних розслідувань у сфері публічних закупівель значною мірою детермінуються низкою передумов, що впливають на вибір методів впливу на допитувану особу для забезпечення отримання від неї правдивих та всебічних свідчень.

Проблематика дослідження процесуальних й тактичних особливостей залучення спеціаліста у ході допиту неодноразово була предметом дослідження таких вчених як А. Боровик, О. Глотов, Н. Калинюк, М. Порубов, В. Пясковський, В. Лисиченко, Д. Піскун, І. Сорокотягін, які, здійснюючи класифікацію суб'єктів криміналістичного забезпечення тактики проведення допиту за їх видами, до однієї з груп відносять спеціаліста. Так, зокрема, Є. Лук'янчиков [2, с. 127], Б. Романюк [3, с. 204] акцентують увагу, що спеціаліст під час допиту може надати істотну допомогу слідчому. Н. Калинюк підкреслює, що основною метою залучення спеціаліста до проведення допиту є розширення практичних можливостей слідчого щодо одержання фактичних даних [4, с. 48]. Водночас, потребує більш детального дослідження й аналізу питання тактичних особливостей участі спеціаліста у ході допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель. І це з тих причин, що саме завдяки спеціалісту можливо уникнути непорозумінь та з'ясувати причини суперечностей, що виникають під час допиту. Тому, у необхідних випадках спеціалісти залучаються слідчими для проведення допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель з метою розширення теоретико-практичних можливостей у сфері науки, фінансів, господарської сфери та ін. Варто зазначити також, що, відповідно до чинного законодавства, участь спеціаліста у процесі проведення будь-якої слідчої дії є епізодичною і не має обов'язкового характеру [5, с. 178]. Отож, прийняття рішення про залучення спеціаліста у ході допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель є виключним повноваженням слідчого, процесуальна самостійність якого визначена кримінально-процесуальним законодавством.

Виклад основного матеріалу. У кримінально-процесуальній системі слідчих дій допит за природно-правовими та соціально-правовими чинниками, а також за своєю сутністю є самостійною слідчою дією. Хоча й порядок проведення допиту регламентований чинним кримінально-процесуальним законом, все ж якісне його проведення можливе лише за умови дотримання науково розроблених правил та рекомендацій криміналістичного характеру.

Особливості допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель зумовлюються такими процесуально-криміналістичними властивостями (ознаками), завдяки яким і визначається його сутність та специфіка проведення, як його завдання; самостійність; залучення спеціалістів; використання засобів криміналістичної техніки; наявність обов'язкового учасника – слідчого; інтелектуальна діяльність слідчого; кількісний фактор суб'єктів та учасників при проведенні даної слідчої дії; особливий зміст їх прав і обов'язків; підвищений ризик конфліктності; обов'язковий процесуальний порядок фіксації ходу допиту і результатів та факультативний (з тактичних міркувань можливість фіксації його ходу та результатів криміналістичними засобами).

У контексті розслідувань кримінальних правопорушень, пов'язаних зі сферою публічних закупівель, приймаючи рішення про необхідність проведення допиту слідчий повинен спрогнозувати поведінку осіб, що підлягатимуть допиту, і з урахуванням цього, скласти план проведення даної слідчої дії.

Застосуванню засобів слідчої тактики щодо проведення допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель передують прийняття тактичного рішення. Однозначного підходу у питанні сутності тактичного рішення серед науковців немає. Зокрема, М. Скригонюк, під тактичним рішенням розуміє визначення слідчим мети тактичного впливу на слідчу ситуацію в цілому чи на окрему її складову, на процес досудового розслідування у межах кримінального провадження, його елементи, вибір принципів, положень, правил, способів досягнення мети, які відповідатимуть всебічному, повному, об'єктивному і законному дослідженню обставин справи [6, с. 477]. І є безспірним, що такий підхід заслуговує на увагу, оскільки він у повній мірі розкриває сутність тактичного рішення, прийняття якого передують можливості застосування слідчим засобів слідчої тактики під час планування або ж безпосереднього проведення

допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель. Так, плануючи проведення допиту у цій сфері, слідчий має обов'язково брати до уваги можливість ймовірного застосування засобів комп'ютерної техніки, та супутніх технічних засобів. Звісно ж, що процес планування слідчим проведення допиту потребує уяви, мислення, інтелектуальних та фізичних зусиль слідчого, а також певного часу [7, с. 1]. Отож, планування є процесуально-криміналістичною діяльністю слідчого, що може бути забезпечене за умови комплексного поєднання в одне єдине ціле певної системи як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. А передусім йдеться про психічні функції слідчого як людини, які є основою реалізації запланованого. Щоправда, планування проведення допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель має бути належним чином підготовлене, що передбачає вивчення: матеріалів кримінального провадження; особи допитуваного; а інколи й отримання відповідей на спеціальні запитання. З іншого боку, планування проведення допиту є нероздільним від організаційної криміналістичної діяльності. А комплекс організаційних заходів, що спрямовані на створення сприятливих умов і обставин для виконання запланованого, є наступним етапом його діяльності. Третім моментом матеріалізації запланованого проведення допиту, вважаємо, безпосереднє його проведення.

Принагідно відзначити, що слідчий реалізовує своє законне процесуальне право приймати рішення про проведення допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, однак для цього йому обов'язково необхідно дотримуватися низки умов. Передусім допитаними під час проведення цього допиту можуть бути лише ті особи, які мають певний процесуальний статус. У даному разі це обмежене коло осіб: свідків, підозрюваних, обвинувачених, потерпілих. До відповідного переліку не включаються експерти. І це цілком логічно, оскільки природа показань свідка, підозрюваного, обвинуваченого, з одного боку, та експерта, з іншого, є різною, хоча між ними теж ймовірні суперечності. Так, перша група осіб надає відомості про факти, які відомі їй у зв'язку з подією кримінального правопорушення. Експерти ж надають відомості про проведені ними спеціальні дослідження і одержані результати за фактами кримінального провадження, що мають науково-дослідницький характер [8, с. 23]. Те ж стосується й такої процесуальної фігури, як спеціаліст, функції якого полягають в допомозі слідчому при виявленні слідів і речових доказів, оцінити які слідчий самостійно не може. У такому разі також використовуються спеціальні знання особою, яка володіє ними. Тому в практиці досудового розслідування не допускається допит спеціаліста в ході допиту. При цьому процесуальне становище зазначених осіб повинно бути чітко визначено відповідно до наявних в розпорядженні слідчого даних на підставі норм кримінально-процесуального законодавства.

Ефективна тактика допиту ґрунтується на глибокому аналізі документів, які могли бути підробленими або неправдивими, а також на свідченнях попередньо допитаних осіб, зокрема свідків, які можуть підтвердити або спростувати інформацію, надану підозрюваними.

Такий підхід дозволяє не лише дослідити конкретні правопорушення, але й виявити системні проблеми у сфері публічних закупівель, забезпечивши тим самим більш широкий контекст для розуміння механізмів вчинення злочинів і потенційної відповідальності учасників.

У процесі підготовки до допиту підозрюваних у справах, пов'язаних із злочинами у сфері публічних закупівель, вкрай важливим є забезпечення слідчого глибокими знаннями специфіки даної сфери. Необхідно ознайомитися не тільки із базовими положеннями Закону України «Про публічні закупівлі» [9] від 10 квітня 2014 року, але й із конкретними аспектами, такими як процедури фінансування бюджетних установ, ведення бухгалтерського обліку, стан звітності та характер службових повноважень осіб, відповідальних за організацію конкурсних торгів.

Поглиблене розуміння цих аспектів значно підсилює позицію слідчого під час допиту, оскільки дозволяє точно ідентифікувати потенційні суперечності в показаннях підозрюваних та змушує їх дотримуватися об'єктивності відповідей. Водночас, охопити слідчим значний обсяг спеціальних знань є неможливим, тому доцільним буде прийняття ним процесуального рішення про залучення спеціаліста у ході допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель. У випадку відсутності відповідних знань у слідчого або ж нехтування ним необхідність залучення спеціаліста до процесу допиту у цій специфічній сфері, слідчий може зіткнутися зі спробами підозрюваних маніпулювати допитом, акцентуючи увагу на тих аспектах, які недо-

статньо освітлені у процесі його підготовки. Це ставить під загрозу якість допиту і, відповідно, ефективність розслідування загалом. Тому знання спеціаліста у сфері публічних закупівель є не тільки інструментом для забезпечення законності процесу, а й захистом від потенційних маніпуляцій з боку допитуваних осіб.

Наведене дає підстави для формування наступних висновків. З огляду на складність кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель та високий освітній рівень та соціальний статус осіб, що підлягають допиту, важливою процедурою є детальне складання письмового плану допиту. Цей план повинен включати комплексні елементи, які сприятимуть стратегічному підходу до проведення допиту: 1) деталізація інформації про особу підозрюваного, зібрана слідчим та оперативними підрозділами, щоб мати повне розуміння їхнього профілю; 2) перелік порушених положень законодавства, зокрема акти, які регулюють публічні закупівлі, з якими пов'язана діяльність підозрюваного та його співучасників; 3) аналіз механізмів злочинної діяльності, опис технік і методів, які використовувалися для підготовки, вчинення та приховування злочину, включаючи інформацію про осіб, які були залучені в процес; 4) попередня кваліфікація протиправних дій підозрюваного з вказівкою на конкретні статті Кримінального кодексу України, підготовка копій відповідних статей для можливості ознайомлення підозрюваного; 5) перелік документів і матеріалів, які можуть бути представлені як докази під час допиту, включно з свідченнями інших допитаних осіб. Важливо продумати порядок і форму їхньої презентації; 6) ідентифікація можливих співучасників, включаючи деталі про їхні особистості та роль у злочинах, особливо з урахуванням їхніх службових повноважень.

Цей підхід не тільки підсилює правову структуру допиту, але й мінімізує можливості для підозрюваного маніпулювати процесом або ухилитися від відповідальності, завдяки чіткому розумінню слідчим усіх аспектів справи.

У процесі підготовки до допиту особи, підозрюваної у кримінальних порушеннях у сфері публічних закупівель, вирішальним є розробка прогностичної моделі допиту. Така модель дає можливість спрогнозувати певні сценарії допиту, включаючи вибір підозрюваним певної стратегії відповідей щодо обставин злочину. Прогностична модель складається з наступних елементів: а) прогнозовані умови проведення слідчої дії; б) потенційні напрямки розвитку допиту, включаючи можливість настання різних слідчих ситуацій; в) очікувана поведінка учасників допиту; г) заздалегідь підготовлені стратегії поведінки слідчого [7, с. 146]. Реалізація такої детально проробленої моделі забезпечує слідчому впевненість в ефективному керуванні процесом допиту, а також демонструє високий професіоналізм, що суттєво впливає на психологічний стан підозрюваного. Застосування ситуаційного підходу у підготовці до допиту підкреслює його значимість не лише для цієї слідчої процедури, але й для інших розшукових дій [8].

Висновок. Наведене дає підстави для формування висновку про те, що в межах розгляду проблематики процесуальних і тактичних особливостей участі спеціаліста у ході допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель, особливу увагу слід приділяти ефективному управлінню процесом. Робота з документами в контексті кримінальних розслідувань потребує не лише глибоких юридичних знань, але й спеціалізованих навичок у галузі криміналістики та інших суміжних областях. Залучення кваліфікованих фахівців і використання спеціальних технологічних рішень значно підвищують якість та ефективність кримінальних розслідувань, сприяючи справедливому та обґрунтованому правосуддю.

Участь спеціаліста при проведенні допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель є вкрай значущою, оскільки вона забезпечує повноту та об'єктивність розслідування. Характер кримінальних порушень у цій сфері, які мають латентний характер та схильні до документального відображення, потребує спеціалізованих знань для ефективного розкриття обставин кримінальних правопорушень, часто прихованих у складних документаціях та процесуальних нюансах.

Залучення слідчим спеціаліста у ході допиту під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель дозволяє глибше аналізувати докази, що включають офіційні документи та процедури, забезпечує точне встановлення правопорушень, пов'язаних із службовими підробленнями, та відіграє ключову роль у підготовці та проведенні допиту. Це підвищує якість доказової бази та сприяє адекватному розумінню інкримінованих дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Когутич І.І. Тактика у криміналістиці та окремі її предметно-методологічні суперечності. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. Вип. 2. 2018. С. 192–205.
2. Лук'янчиков Є.Д. Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 4. С. 125–130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2019_4_22.
3. Романюк Б.В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві: [монографія]. К.: Нац. академія внутрішніх справ України, 2002. 196 с.
4. Калинюк Н., Рогальський І. Процесуальні і тактичні особливості залучення лікаря під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Медичне право*. 2014. № 2 (14). С. 48–57.
5. Криміналістика: підручник / [В.В. Пясковський, Ю.М. Черноус, А.В. Самодін та ін.]; за заг.ред. В.В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Філія вид-ва «Право». 2020. 752 с.
6. Скригонюк М.І. Криміналістика : [підручник]. К.: Атіка, 2007. 496 с.
7. Vorovyk, A., Kolb O., Likhovitskyu Y., Atamanchuk, V., Tomma, R. / Problems of classification of criminal offenses related to corruption. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2020. № 23 (4). P. 1–9.
8. Розслідування незаконної приватизації державного та комунального майна: методичні рекомендації / [Саковський А.А., Єфіменко І.М., Атаманчук В.М., Білозьоров Є.В., Арешонков В.В.]. Київ. НАВС, 2023. 52 с.
9. Про публічні закупівлі: Закон, Верховна Рада України, від 25.12.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.
10. Методика розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / О.І. Гарасимів, О.М. Духфенюк, О.В. Захарова та ін.; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. 2-ге вид., перероб. та допов. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 312 с.
11. Пчеліна О.В. Тактичні завдання розслідування злочинів і криміналістична методика. *Криміналістичний вісник*, № 2 (18), 2012. С. 48–52.